

Tekst 1 De rede van Philippus en Perseus

Postero die Perseus, cum primum conveniendi patris potestas fuit, regiam ingressus perturbato vultu in conspectu patris tacitus procul constitit. Cui cum pater ‘Satin salve?’ et quaenam ea maestitia esset interrogaret eum, ‘De lucro tibi’, inquit, ‘vivere me scito. Iam non occultis a fratre petimur insidiis; nocte cum armatis domum ad interficiendum me venit, clausisque foribus
5 parietum praesidio me a furore eius sum tutatus.’ Cum pavorem mixtum admiratione patri iniecisset, ‘Atqui si aures praebere potes’, inquit, ‘manifestam rem teneas faciam.’ Enimvero se Philippus dicere auditurum, vocarique extemplo Demetrium iussit; et seniores amicos duos, expertes iuvenalium inter fratres certaminum, infrequentes iam in regia, Lysimachum et Onomastum accersit, quos in consilio haberet.

10 Dum veniunt amici, solus, filio procul stante, multa secum animo volutans inambulavit. Postquam venisse eos nuntiatum est, secessit in partem interiorem cum duobus amicis et totidem custodibus corporis; filiis, ut ternos inermes secum introducerent, permisit.

Ibi cum consedisset, ‘Sedeo’, inquit, ‘miserrimus pater iudex inter duos filios, accusatorem parricidii et reum, aut conficti aut admissi criminis labem apud meos
15 inventurus. Iam pridem quidem hanc procellam imminentem timebam, cum vultus inter vos minime fraternos cernerem, cum voces quasdam exaudirem. Sed interdum spes animum subibat deflagrare iras vestras, purgari suspiciones posse; etiam hostes armis positis foedus icisse, et privatas multorum simultates finitas; subituram vobis aliquando germanitatis memoriam, puerilis quondam simplicitatis consuetudinisque inter vos, meorum denique
20 praeceptorum, quae vereor ne vana surdis auribus cecinerim.

Quotiens ego, audientibus vobis, detestatus exempla discordiarum fraternarum, horrendos eventus earum rettuli, quibus se stirpemque suam, domos, regna funditus evertissent! Meliora quoque exempla parte altera posui: sociabilem consortionem inter
25 binos Lacedaemoniorum reges, salutarem per multa saecula ipsis patriaeque; eandem civitatem, postquam mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, eversam. Iam hos Eumenem Attalumque fratres, ab tam exiguis rebus prope, ut puderet regii nominis, mihi, Antiocho, cuilibet regum huius aetatis nulla re magis quam fraterna unanimitate, regnum aequasse. Ne Romanis quidem exemplis abstinui, quae aut visa aut audita habebam, T. et L. Quinctiorum, qui bellum mecum gesserunt, P. et L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt,
30 patris patruisque eorum, quorum perpetuam vitae concordiam mors quoque miscuit. Neque vos illorum scelus similisque sceleri eventus deterrere a vecordi discordia potuit, neque horum bona mens, bona fortuna ad sanitatem flectere.

Vivo et spirante me, hereditatem meam ambo et spe et cupiditate improba crevistis. Eo usque vivere me vultis, donec alterius vestrum superstes haud ambiguum regem alterum
35 mea morte faciam. Nec fratrem nec patrem potestis pati. Nihil cari, nihil sancti est. In omnium vicem regni unius insatiabilis amor successit. Agite, conscelerate aures paternas, discernite criminibus, mox ferro decreturi. Dicite palam, quidquid aut veri potestis aut libet comminisci; reseratae aures sunt, quae posthac secretis alterius ab altero criminibus claudentur.’ Haec furens ira cum dixisset, lacrimae omnibus obortae, et diu maestum
40 silentium tenuit.

Toen zei Perseus: ‘Natuurlijk, ik had vannacht de deur moeten openen, de gewapende feestvierders binnen moeten laten en mijn keel aan hun zwaard moeten aanbieden! Een misdaad wordt pas na de voltrekking gelooft, en nu krijg ik als doelwit van een aanslag hetzelfde te horen als de rover en belager. Niet voor niets zeggen die heren daar dat u maar
45 één zoon hebt, Demetrius, en dat ik een ondergeschoven kind ben en de zoon van een bijvrouw. Want als ik bij u de status van een zoon bezat en u even dierbaar was, zou u niet zijn uitgevaren tegen mij, nu ik kom klagen over een ontdekte hinderlaag, maar tegen hem die hem beraamd heeft. En mijn leven zou niet zo waardeloos voor u zijn dat het gevaar dat ik heb gelopen en nog zal lopen als de belagers geen straf krijgen, u niet raakt. Daarom wil
50 ik, als ik zwijgend moet sterven, verder zwijgen, en alleen nog tot de goden bidden dat de misdaad die bij mij is begonnen ook bij mij eindigt, en dat u niet door mijn borst heen wordt aangevallen. Maar als ook ik mag doen wat de natuur zelf mensen ingeeft die op een eenzame plaats omsingeld zijn, namelijk de bescherming inroepen van mensen die ze nooit gezien hebben, en als ik, nu ik het zwaard tegen mij getrokken zie, een noodkreet mag
55 uiten, dan bid ik u bij uzelf en de naam vader, waarvan u allang weet voor wie van ons

beiden die het heiligst is, dat u mij zo aanhoort alsof u door mijn jammerkreten in de nacht gewekt bent, op mijn hulpgeroep verschenen bent en Demetrius met zijn gewapende mannen in het holst van de nacht in mijn voorhal hebt aangetroffen. Wat ik toen in mijn angst van dat ogenblik zou hebben geschreeuwd, spreek ik nu, een dag later, uit als een klacht.'

Livius, A.U.C. XL, 8-9

Tekst 2 De beklimming van de berg Haemus

Philippus, simul ne otio miles deterior fieret, simul avertendae suspicionis causa quicquam a se agitari de Romano bello, Stobos Paeoniae exercitu indicto, in Maedicam ducere pergit. Cupido eum ceperat in verticem Haemi montis escendendi, quia vulgatae opiniononi crediderat Ponticum simul et Hadriaticum mare et Histrum amnem et Alpes
5 conspicui posse; subiecta oculis ea haud parvi sibi momenti futura ad cogitationem Romani belli.

Percontatus regionis peritos de ascensu Haemi, cum satis inter omnes constaret viam exercitui nullam esse, paucis et expeditis per <invia> difficillimum aditum, ut sermone familiari minorem filium permulceret, quem statuerat non ducere secum, primum quaerit ab
10 eo, cum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perseverandum sit in incepto an abstinendum. Si pergat tamen ire, non posse oblivisci se in talibus rebus Antigoni, qui saeva tempestate iactatus, <cum> in eadem nave secum suos omnes habuisset, praecepisse liberis diceretur ut et ipsi meminissent et ita posteris proderent, ne quis cum tota gente simul in
15 commissurum in aleam eius qui proponeretur casus, et quoniam maiorem filium secum duceret, minorem ad subsidia spei et custodiam regni remissurum in Macedoniam esse.

Non fallebat Demetrium ablegari se, ne adesset consilio, cum in conspectu locorum consultaret qua proxime itinera ad mare Hadriaticum atque Italiam ducerent, quaeque ratio belli futura esset. Sed non solum parendum patri, sed etiam adsendendum erat, ne invitum
20 parere suspicionem faceret. Ut tamen iter ei tutum in Macedoniam esset, Didas ex praetoribus regiis unus, qui Paeoniae praerat, iussus est prosequi eum cum modico praesidio. Hunc quoque Perseus sicut plerosque patris amicorum, ex quo haud cuiquam dubium esse coeperat ad quem ita inclinato regis animo hereditas regni pertineret, inter coniuratos in fratris perniciem habuit. In praesentia dat ei mandata, ut per omne obsequium
25 insinuaret se in quam maxime familiarem usum, ut elicere omnia arcana specularique abditos eius sensus posset. Ita digreditur Demetrius cum infestioribus quam si solus iret praesidiis.

Philippus Maedicam primum, deinde solitudines interiacentes Maedicae atque Haemo transgressus, septem demum castris ad radices montis pervenit. Ibi unum moratus diem ad
30 deligendos quos duceret secum, tertio die iter est ingressus. Modicus primo labor in imis collibus fuit; quantum in altitudinem egrediebantur, magis magisque silvestria et pleraque invia loca excipiebant; pervenere deinde in tam opacum iter, ut prae densitate arborum immissorumque aliorum in alios ramorum perspici caelum vix posset. Ut vero iugis adpropinquabant, quod <haud> rarum in altis locis est, adeo omnia contacta nebula, ut haud
35 secus quam nocturno itinere impedirentur. Tertio demum die ad verticem perventum. Nihil vulgatae opiniononi degressi inde detraxerunt, magis, credo, ne vanitas itineris ludibrio esset, quam quod diversa inter se maria montesque et amnes ex uno loco conspicui potuerint. Vexati omnes, et ante alios rex ipse, quo gravior aetate erat, difficultate viae est. Duabus aris ibi Iovi et Soli sacratis cum immolasset, qua triduo escenderat biduo est degressus,
40 frigora nocturna maxime metuens quae caniculae ortu similia brumalibus erant.

Livius, A.U.C. XL, 21-22, 1-7

■ Tekst 3 De dood van Demetrius

Philippus, omni genere laboris sine ullo effectu fatigatis militibus, et fraude Didae praetoris auctis in filium suspicionibus, in Macedoniam rediit. Missus hic comes, ut ante dictum est, cum simplicitatem iuvenis incauti et suis haud immerito suscensentis adsentando indignandoque et ipse vicem eius captaret, in omnia ultro suam offerens
5 operam, fide data arcana eius elicuit. Fugam ad Romanos Demetrius meditabatur; cui consilio adiutor deum beneficio oblatus videbatur Paeoniae praetor, per cuius provinciam spem ceperat elabi tuto posse. Hoc consilium extemplo et fratri proditur et auctore eo indicatur patri. Litterae primum ad obsidentem Petram adlatae sunt; inde Herodorus (princeps hic amicorum Demetri erat) in custodiam est coniectus, et Demetrius
10 dissimulanter adservari iussus. Haec super cetera tristem adventum in Macedoniam regi fecerunt. Movebant eum et praesentia crimina; exspectandos tamen quos ad exploranda omnia Romam miserat, censebat.

His anxius curis cum aliquot menses egisset, tandem legati, iam ante praemeditatis in Macedonia quae ab Roma renuntiarent, venerunt. Qui super cetera scelera falsas etiam
15 litteras signo adulterino T. Quincti signatas reddiderunt regi. Deprecatio in litteris erat, si quid adulescens, cupiditate regni prolapsus, secum egisset; nihil eum adversus suorum quemquam facturum, neque eum se esse qui ullius impii consilii auctor futurus videri possit. Hae litterae fidem Persei criminibus fecerunt; itaque Herodorus extemplo diu excruciatu sine indicio rei ullius in tormentis moritur.

20 Demetrium iterum ad patrem accusavit Perseus. Fuga per Paeoniam praeparata arguebatur, et corrupti quidam, ut comites itineris essent; maxime falsae litterae T. Quincti urgebant. Nihil tamen palam gravius pronuntiatum de eo est, ut dolo potius interficeretur; nec id cura ipsius, sed ne poena eius consilia adversus Romanos nudaret. Ab Thessalonice Demetriadem ipsi cum iter esset, Astraeum Paeoniae Demetrium mittit cum eodem comite
25 Dida, Perseum Amphipolin ad obsides Thracum accipiendos. Digredienti ab se Didae mandata dedisse dicitur de filio occidendo. Sacrificium ab Dida seu institutum seu simulatum est, ad quod celebrandum invitatus Demetrius ab Astraeo Heracleam venit. In ea cena dicitur venenum datum. Poculo epoto extemplo sensit, et mox coortis doloribus, relicto convivio, cum in cubiculum recepisset sese, crudelitatem patris conquerens, parricidium
30 fratris ac Didae scelus incusans torquebatur. Intromissi deinde Thyrsis quidam Stuberraeus et Beroeaeus Alexander, iniectis tapetibus in caput faucesque, spiritum intercluserunt. Ita innoxius adulescens, cum in eo ne simplici quidem genere mortis contenti inimici fuissent, interficitur.

Livius, A.U.C. XL, 22, 15-24

Tekst 4

Scipio Africanus en zijn broer Lucius Scipio bereiden een veldtocht tegen koning Antiochus van Syrië voor. Ze willen daarbij de steun krijgen van Philippus van Macedonië, die door de Romeinen wel verslagen is, maar niet is afgezet. De Romeinen rekenen op de steun van Philippus, overeenkomstig een verdrag dat zij met hem hebben gesloten. De route die de gebroeders Scipio willen volgen vanaf de Griekse stad Amphissa naar Syrië gaat door de landstreek Thracië, die onder het gezag van Philippus staat.

In onderstaande tekst wordt het gesprek van de beide broers weergegeven over de route. Besloten wordt Tiberius Sempronius Gracchus als gezant naar Philippus te sturen. Deze stelt vast dat Philippus zijn medewerking verleent.

Tum Africanus fratri “Iter”, inquit, “quod insistis, Luci Scipio, ego quoque approbo. Sed totum id vertitur in voluntate Philippi, qui, si imperio nostro fidus est, et iter et commeatus et omnia, quae in longo itinere exercitus alunt iuvantque, nobis suppeditabit. Si is destituit, nihil per Thraciam satis tutum habebis. Itaque prius regis animum explorari placet. Optime
5 explorabitur, si nihil ex praeparato agentem opprimet qui mittetur.”
Tiberius Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuvenum, ad id delectus, per dispositos equos prope incredibili celeritate ab Amphissa – inde enim est dimissus – die tertio Pellam pervenit. In convivio rex erat et in multum vini processerat. Ea ipsa remissio animi suspicionem dempsit novare eum quicquam velle. Et tum quidem comiter acceptus est
10 hospes. Postero die commeatus exercitui paratos esse benigne, pontes in fluminibus factos esse, vias, ubi transitus difficiles erant, munitas esse vidit.

Livius, A.U.C. XXXVII, 7

Aantekeningen

regel 2

vertor in afhangen van
voluntas bereidwilligheid
iter vrije doortocht *Alleen in regel 2.*

regel 2 en 10

commeatus proviand *Accusativus.*

regel 3

exercitus *Accusativus.*

regel 4

destituo medewerking weigeren

regel 5

satis helemaal

si nihil t/m qui mittetur. als de man die gestuurd wordt hem zal aantreffen terwijl hij argeloos bezig is.

regel 6

longe tum acerrimus iuvenum verreweg de energiekste jongeman van die tijd
delectus *p.p.p.*

regel 8

dispositus langs de hele route klaarstaand

procedo in zich te buiten gaan aan

remissio animi zorgeloze stemming

regel 9

novare quicquam volo vijandige bedoelingen hebben

quidem *Onvertaald laten.*